

Ключкович Т. В., к. пед. н., викладач

Ужгородський національний університет (Ужгород, Україна)

ЧЕСЬКИЙ ДОСВІД МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Проблема модернізації системи підготовки фахівців є актуальною, по-суті, впродовж всієї історії незалежної України, що підкреслює важливість вивчення та конструктивного запозичення адаптивних елементів зарубіжних моделей вищої освіти. Доцільність використання досвіду Чеської Республіки вбачаємо з огляду на ряд схожих передумов, чинників і завдань, що стояли і стоять перед країнами в контексті інтеграції в Європейський освітній простір.

Метою доповіді є висвітлення основних напрямків освітніх перетворень у Чеській Республіці в умовах інтеграції в Європейський простір вищої освіти.

Приєднання Чехії (1999 р.) та України (2005 р.) до Болонського процесу об'єктивно поставило на порядок денний необхідність впровадження відповідних стандартів. Норми і стандарти щодо надання освітніх послуг, прийняті на конференціях країн-учасниць Болонського процесу, стали регуляторами і рушіями змін для чеської та української вищої школи. Євроінтеграційний досвід Чехії є цікавим і важливим, оскільки країна розпочала процес адаптації вищої освіти до загальноєвропейської моделі раніше і вже досягла значних успіхів, запровадивши нові освітні стандарти.

Подібно до Чехії, приєднання України до розбудови європейського освітнього простору зумовило потребу вирішення цілого комплексу завдань у вищій школі, серед яких найважливішими визначено такі: розробка та прийняття нормативної бази щодо реформування в контексті вимог Болонського процесу; затвердження загальноприйнятної та порівняної системи вчених ступенів; узгодження національної системи кваліфікацій і оцінювання якості вищої освіти з європейською;

запровадження кредитної системи; забезпечення дієвості системи навчання впродовж усього життя; оптимізація мережі навчальних закладів державної та недержавної форм власності з урахуванням регіональних і загальнодержавних потреб у фахівцях з вищою освітою та ін.

Реалізація поставлених завдань потребує, насамперед, оновлення національного законодавства. За роки реформування національної вищої освіти, спрямованого на інтеграцію у Європейський освітній простір, у Чехії та Україні створено необхідні концептуальні та нормативно-правові основи.

Впродовж двадцяти років трансформації в Чехії ухвалено цілий ряд концептуальних, стратегічних документів і законодавчих актів у контексті адаптації національної вищої освіти до європейської. Не всі концепції та стратегії ефективно запрацювали на практиці, однак тією чи іншою мірою поштовх до змін спричинили. В даному аспекті, насамперед, варто виокремити такі документи: «Національна програма розвитку освіти в Чеській Республіці», яка зафіксували поточний стан і перспективи розвитку чеської системи освіти [3]; «Стратегія розвитку вищої освіти в 2000-2005 роках», у якій зроблено наголос на проблемах, позитивах і цілях розвитку чеської вищої школи в контексті реалізації національних і міжнародних стандартів [4]; «Концепція реформи вищої освіти в ЧР» (2004 р.), яка визначила основні напрямки реформування вищої освіти в напрямку її інтернаціоналізації, плюралізації, конкурентоздатності [2]. Крім цих документів, Міністерство освіти, молоді та фізичного виховання ЧР періодично новелізує довгострокові плани освітньої та наукової діяльності у сфері вищої освіти.

Освітні імперативи, визначені національним законодавством і європейськими стандартами, поступово реалізуються у практиці вищої школи Чехії, тоді як в Україні цей процес носить несистемний і незавершений характер. В. Шинкарук наголошує, що модернізація структури вищої освіти України вимагає подальших змін у нормативно-

правовому регулюванні вищої освіти з урахуванням вимог європейської системи стандартів і сертифікації, які сприятимуть розвитку національних культурних цінностей, демократії і гуманізму [1, с. 12].

Ключовим законодавчим актом, який заклав правові основи євроінтеграційних реформ у сфері вищої освіти Чехії, є закон «Про вищі школи» (1998 р.) [5]. Реалізація його положень дозволила країні вдосконалити організаційну структуру та методи управління університетами, посилити децентралізацію в освіті та самоуправління ВНЗ, активізувати інноваційні процеси в системі вищої освіти, диверсифікувати джерела фінансування.

Заслуговує на увагу чеський досвід реалізації ухвалених норм, здійснення децентралізованого управління вищою освітою через багаторівневий процес контролю за прийняттям рішень, із залучення професійних менеджерів, академічних стейкхолдерів, що зумовило ряд прогресивних змін: поєднання діяльності державних і суспільних суб'єктів управління, пов'язаних з функціонуванням освітніх установ; перерозподіл повноважень і сфери відповідальності між державою та університетами; автономність університетів від міністерства. Ці зміни відіграли важливу роль у європеїзації системи управління вищою освітою Чехії.

Модернізація управління системою вищої освіти та вдосконалення підготовки педагогічних кадрів в Україні потребує поточного моніторингу освіти, ресурсів, прогнозування у підготовці вчителів і співвіднесення його з потребами ринку праці, особливо в регіональному вимірі. Такий підхід є актуальним у практиці чеських університетів, де вибудовують систему стабільних зв'язків між ВНЗ і шкільними закладами певного регіону. Перспективним напрямком удосконалення української системи вищої педагогічної освіти є залучення роботодавців та інших зацікавлених соціальних партнерів до вирішення проблем професійної освіти, у т. ч. й до розробки її стандартів, формування замовлень на фахівців.

Значимим видається досвід Чехії щодо диверсифікації джерел фінансування вищої школи. Сучасна політика уряду і самих університетів орієнтована на пошук альтернативних джерел фінансування через надання платних освітніх, консультаційних послуг, поглиблення фінансової співпраці, отримання грантів, розробку інвестиційних програм розвитку ВНЗ та ін.

Важливим для чеської вищої освіти стало запровадження багаторівневої системи контролю за якістю освіти: поряд з державними структурами центрального рівня залучено і міжнародні, незалежні неурядові агенції, впроваджено ефективну систему внутрішньоуніверситетського контролю за якістю навчального процесу, на низовому рівні здійснюються соціологічні дослідження щодо задоволеності студентів навчанням в університеті.

У контексті реалізації завдань Болонського процесу в Чехії забезпечується тісна взаємодія навчального процесу та науки в університетах, залучення студентів до науково-дослідної діяльності, участі в грантових проектах, міжнародних конференціях. В цих умовах формується розуміння того, що і студент, і викладач повинен постійно підтримувати процес активного наукового пізнання. В умовах розбудови європейського наукового простору зростає необхідність активізації залучення студентської молоді до міжнародних наукових заходів, що відбуваються закордоном.

Важливою якісною перевагою, яка відкривається в умовах європейської інтеграції, та якою в повній мірі скористалася Чехія, є поглиблення міжнародної співпраці університетів, наукових установ. Активна академічна взаємодія університетів і державних установ у рамках європейського простору освіти та науки забезпечує мобільність студентів, викладачів, дослідників та адміністративного персоналу. Чехія активно долучилася до програм ЄС, що передбачають академічну мобільність, партнерську участь вузів у спільних проектах, презентацію їх результатів

на міжнародному рівні, обмін навчальними програмами тощо. Також Чехія активно розбудовує регіональне центральноевропейське співробітництво у сфері освіти та науки, зокрема в рамках Міжнародного вишеградського фонду. В рамках міжнародних проектів IVF багато українських студентів, науковців і викладачів скористалися можливостями академічної мобільності. Дослідницький і комунікативний досвід, отриманий нами в контексті реалізації проекту «Improvement of teacher training in the Czech Republic in the context of modern challenges» (International Visegrad Fund), став основою для ряду наукових публікацій і контактів. В аспекті реалізації євроінтеграційної освітньої стратегії Україні потрібно розвивати, насамперед, різні напрями міжуніверситетського партнерства, групової та індивідуальної академічної мобільності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Шинкарук В. Д. Інтеграція освіти і науки як визначальний чинник зростання якості освіти. Культура і сучасність: Альманах. 2012. № 2. С. 9-14.
2. Koncepte reformy vysokého školství v ČR. Praha: MŠMT, 2004. 50 s.
3. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha. Praha: MŠMT, ÚIV – nakladatelství Tauris, 2001. 98 s.
4. Strategie rozvoje terciárního vzdělávání (2000-2005). URL: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/strategie-rozvoje-terciarniho-vzdelavani-2000-2005> (дата звернення: 17.11.2019)
5. Zákon ze dne 22. dubna 1998 o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů. Sbírka zákonů České republiky. Č. 111/1998. S. 5388.